

ÖSTRA BEGRAVNINGSPLATSENS KAPELL
Västerås domkyrkoförsamling och stad, Västmanlands län

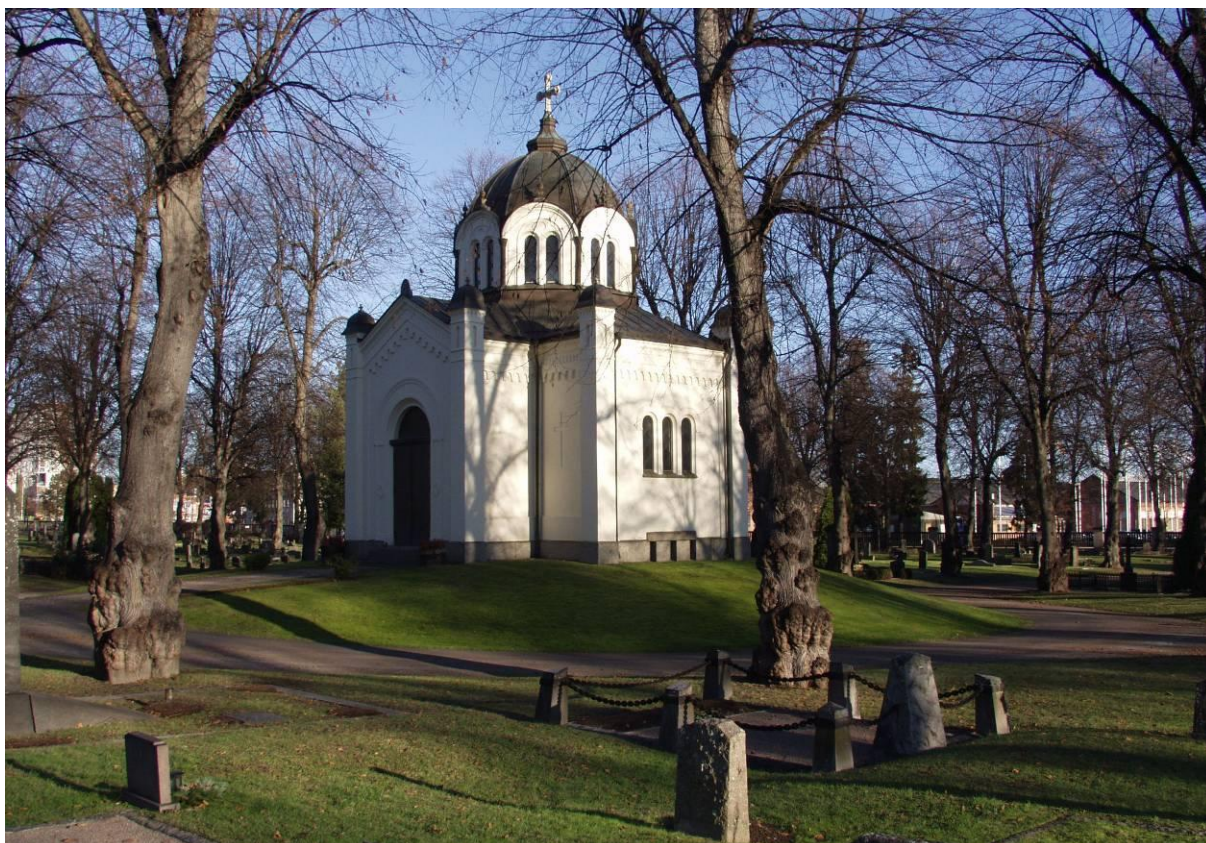
Östra begravningsplatsens kapell 2006-11-10 –
Digitalfoto Rolf Hammarskiöld

Kyrkomiljön

Östra begravningsplatsen ligger i östra delen av Västerås innerstad, intill de karakteristiska storgårdskvarteren Kåre, Ivar och Josef, byggda på 1920-talet. I närheten ligger även några av stadens historiskt mycket betydande industrikvarter, vilka numera går under gemensamma namnet Kopparlunden. Begravningsplatsen ligger inom riksintresse för kulturmiljövården.

Kyrkoanläggningen

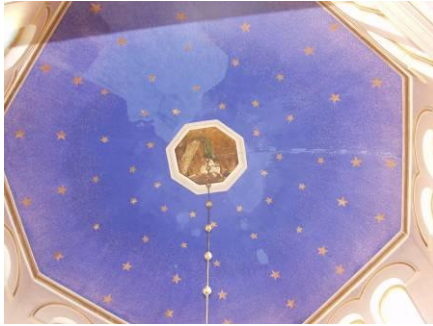
Östra begravningsplatsen invigdes 1875, den tredje i raden av begravningsplatser som tillsammans ersatte kyrkogården runt domkyrkan, avlyst för begravingar 1815. Gravkapellet från 1882 har planformen av ett grekiskt kors. Över mitten välver sig en åttasidig kupol. Gravkapellets fasader är slätputsade och kalkavfärgade i ljusgul nyans. Korsarmarnas fasader har indelats med rundbågsfriser och hörnen slutar i små toureller. I gavlarna sitter rundbågiga, trekopplade fönster. Fönsterbågarna av järn är målade med svart linoljefärg. Taken är koppartäckta.

Digitalfotografier Rolf Hammarskiöld

Kapellrummet har golv av slipad kalksten, väggar som slätputsades och marmorades 1933 samt en valvkupol som dekorerats med en djupblå, stjärnbeströdd himmel. Fönstrens inre bågar av stål är målade med linoljefärg i ockragul respektive violett färg. Rutorna är av frostat glas. Sedan förnyelse 1978 är kapellet inrett med lösa stolar i norra och södra korsarmarna. Altaret i öster är grönmarmorerat, krönt med kors.

Byggnadshistorik

Östra begravningsplatsen invigdes 1875 på Kopparbergsvreten. Marken hade domkyrkokommissionen köpt av brukspatron Langenberg. Gravkapellet stod färdigt 1882. Apotekare och brukspatron C M Zimmermann donerade medel till bygget. Till saken hör att stadens båda andra begravningsplatser vid Svartån i norr (anlagda 1818 och 1855) saknade gravkapell.

För uppförandet svarade byggmästare P Andersson i Stockholm, senare titulerad arkitekt. Denne hade tidigare byggt ett kapell med liknande utformning i Nora. Grunden lades av granit från bergtäkt. Väggarna tegelmurades och putsades. Kapellet fick formen av ett grekiskt kors. Från dess armar utgår de fyra breda mittelgångarna i kyrkogården, med strikt och rätvinkligt linjerade gravkvarter. Kyrkogården och dess kapell kom till under ”granromantikens” tid, då man började plantera skogens träd i parker och trädgårdar.

Vid en genomgripande upprustning 1933, ledd av arkitekt Viktor Segerstedt, blev kapellets ursprungliga gjutjärnsfönster utbytta mot nuvarande av stål, med dubbla rutor. Inne i kapellrummet blev stengolvet omlagt, på nygjutna bottenplattor av betong. Östra väggen pryddes med alltjämt befintlig fondmålning. Även övriga väggar putsades på nytt och marmorades. Vid nästa förnyelse 1978 ersattes den ursprungliga bänkinredningen med lösa stolar. Den senaste yttre upprustningen skedde 1999, utan utseendemässiga förändringar.

Kulturhistorisk karakteristik och bedömning

Gravkapellet på Östra kyrkogården är inte ritat för platsen, ”det kan rentav liknas vid en färdig möbel som av köparen placerats i ett annat rum än det från början avsedda”. Kapellbyggnader med nästan samma utformning finns i Nora och Sala. Stilmässig förebild är den bysantinska kyrkoarkitekturen, vars tunga högtidlighet ansågs passande även för sorgens hus på svenska begravningsplatser.

Interiören har däremot bevarat mindre av sitt ursprungliga utseende, till följd av omgestaltningar 1933 och 1978. Vid de förstnämnda arbetena, ledda av Viktor Segerstedt, dekorerades väggarna med marmoreringar och andra dekorationer i tämligen tidstypisk stil. 1978 inreddes kapellrummet med lösa stolar i standardutförande.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön:

- Kapellets exteriör är ett välbevarat exempel på arkitektonisk utformning i det sena 1800-talets nyanlagda stadskyrkogårdar
- Kapellrummets målningar från 1933 är tidstypiska och av stort kulturhistoriskt värde
- Kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar har utpekats i gravvårdsdokumentation av Västmanlands län 1990 (redovisad 1991).

Redaktionella uppgifter

Inventeringsperiod: 2006-11

Fältinventering: Rolf Hammarskiöld, Västerås stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Rolf Hammarskiöld, efter samråd med referensgrupp utsedd av Västerås stift

Rapportsammanställning: Rolf Hammarskiöld, Västerås stift

Källor och litteratur

Otryckta källor

Västerås domkyrkas arkiv (VDKA):

- F: 2, program för upprustning, av arkitekt Viktor Segerstedt - daterat juni 1933

Västerås kyrkliga samfällighets arkiv (VKS):

- Handlingar om upprustningen 1978

Västmanlands läns museums arkiv (VLM):

- Rapport om utförd renovering 1999, daterad 1999-11-23 dnr 99: 74-316
- Gravvårdsdokumentation 1990, redovisad av Eiwor Sandberg i mars 1991

Litteratur

Västerås genom tiderna, del V: 2, Stadens byggnadshistoria från 1800-talets mitt - Västerås 1962, s 85-86

Sammanställning av viktiga händelser för gravkapellet, relaterade till källor

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1875		Östra begravningsplatsen vid Kopparbergsvreten invigdes		Drakenberg, s 35-36
1882		Gravkapellet stod färdigt. Bygget hade till väsentlig del finansierats med medel donerade av brukspatron C M Zimmermann	Byggmästare/ Arkitekt P Andersson, Stockholm	Drakenberg, s 35-36
1933		<p>Stor upprustning: Sockeln lagades och rännstenarna justerades Fasaderna lagades och avfärgades i ljus ton med brytning i grå-brunt. Yttertaket –uppgivet som kopparplåt – frilades från påförd färg Stenplattorna i bisättningsrummets golv plockades om Nya tegelväggar murades upp i bisättningsrummet. Bisättningsrummets västra fondvägg dekorerades med ett kors mot förgylld bakgrund. Kyrkorummets valv och väggar slätputsades och målades i ljusa toner med kalkfärg. Nytt undergolv av 5 cm grovbetong göts Södra och norra korsarmarnas golv anordnades 12 cm högre än i mittpartiet. I avsatserna mellan golvplanen göts trappsteg av betong, putsade med cement Befintliga gjutjärnsfönster ersattes med nya järnbågar, infästa i muren Dörrar och fönsterbågar målades med oljefärg.</p>	Arkitekt Viktor Segerstedt	VDKA: F2: 2, program i juni 1933
1978		Inre och yttre upprustning: Kapellrummet inreddes med lösa stolar		VKS
1999		<p>Stor yttre upprustning: Fasaderna högtrycktvättades skador lagades med hydrauliskt kalkbruk Fasaderna avfärgades med kalkfärg i likadan nyans som förut Fönsterbågarna målades med svart linoljefärg på utsidan, på insidan med ljust ockragul och violett linoljefärg</p>	Ingenjörfirma Bo Göransson Roland Karlsson Fasad - renoveringar AB Målerispectrum AB	VLM: Rapport 1999-11-23, dnr 99: 74-316